

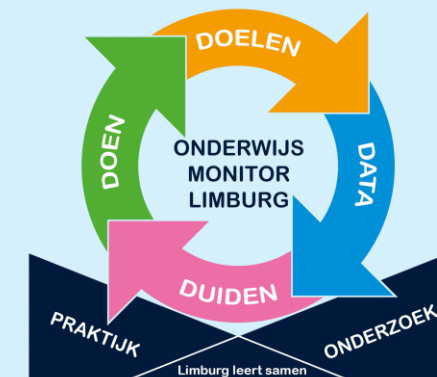
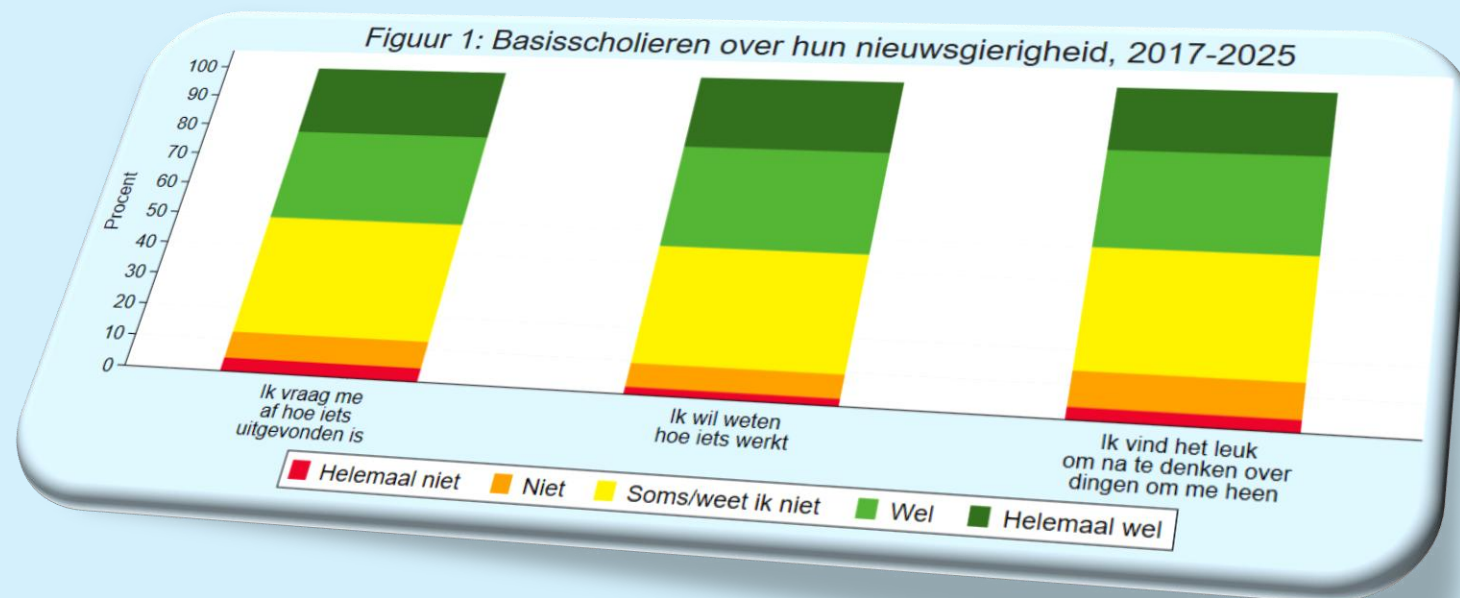
Nieuwsgierigheid en Vindingrijkheid

Basisscholieren 2017-2025

Onderzoek op basis van de
OnderwijsMonitor Limburg

April 2026

Vera Ronda
Lynn van Vugt
Mélanie Monfrance

Introductie

Om goed te kunnen leren hebben kinderen meer nodig dan alleen kennis. Zowel in de onderwijspraktijk als in de wetenschappelijke literatuur is er steeds meer aandacht voor het belang van niet-cognitieve vaardigheden. Eerder onderzoek laat bijvoorbeeld zien dat deze vaardigheden niet alleen samenhangen met onderwijsuitkomsten, maar ook met latere sociaaleconomische uitkomsten.^{1,2} Daarnaast blijkt dat niet-cognitieve vaardigheden binnen het onderwijs beïnvloedbaar zijn. Het gaat hierbij om een veelheid van vaardigheden en competenties, waarvoor geen eenduidige term gebruikt wordt. In de literatuur en onderwijspraktijk worden daarom verschillende benamingen gebruikt, zoals soft skills, 21e-eeuwse vaardigheden, persoonlijkheidskenmerken, sociaal-emotionele vaardigheden of niet-cognitieve vaardigheden. De OnderwijsMonitor Limburg (OML) hanteert meestal de overkoepelende term niet-cognitieve vaardigheden.

In deze factsheet richten we ons op twee van deze vaardigheden: vindingrijkheid en nieuwsgierigheid. Nieuwsgierigheid verwijst naar de motivatie om nieuwe dingen te leren, waarbij het stellen van vragen en het actief zoeken naar nieuwe kennis en inzichten centraal staan. Vindingrijkheid gaat over het vermogen om nieuwe ideeën te bedenken en op een creatieve en praktische manier oplossingen te vinden voor problemen of uitdagingen. Dit kan bijvoorbeeld gaan om het verkennen van verschillende mogelijkheden, het uitproberen van nieuwe aanpakken of het leggen van verbanden.^{3,4} Onderzoek laat positieve relaties zien tussen deze niet-cognitieve vaardigheden en schooluitkomsten zoals hogere cijfers of een hogere slaagkans.^{5,6,7,8}

In deze factsheet

Vanwege het belang van inzicht in niet-cognitieve vaardigheden van leerlingen op school verzamelen we sinds 2017 informatie over vindingrijkheid en nieuwsgierigheid in de [OnderwijsMonitor Limburg](#) bij leerlingen in groep 8 van het primair onderwijs. Het gaat hierbij om zelfrapportage door leerlingen. In deze factsheet zetten we de resultaten op een rij. We bekijken de onderdelen:

- ❖ Trends tussen 2017-2025
- ❖ Verschillen in die trend tussen jongens en meisjes
- ❖ Verschillen in die trend naar opleidingsniveau ouders
- ❖ Verschillen in die trend naar regio

Als uw school/bestuur heeft deelgenomen, kunt u ook cijfers voor uw eigen school/bestuur inzien in de digitale terugkoppeling, via [deze link](#). Hiervoor is de inlogcode nodig die bestuurders en schoolleiders van deelnemende scholen hebben ontvangen. Indien u deze niet (meer) heeft, e-mail dan naar: oml-sbe@maastrichtuniversity.nl.

Resultaten in het kort - nieuwsgierigheid

- ❖ In 2025 is de gemiddelde score op nieuwsgierigheid significant lager ten opzichte van de voorgaande jaren. De dalende trend is al vanaf 2019 te zien.

- ❖ Jongens geven in alle jaren aan zichzelf nieuwsgieriger te vinden dan meisjes.
- ❖ Beide groepen laten een dalende trend zien die zich in 2025 verder doorzet.

- ❖ In 2025 zijn er geen significante verschillen te zien op basis van opleidingsniveau ouders.
- ❖ Hoewel de dalende trend zich voortzet in 2025 zijn de scores uitgesplitst naar opleiding ouders niet significant lager ten opzichte van 2023.

- ❖ In 2025 vinden leerlingen in Midden-Limburg zichzelf nieuwsgieriger dan leerlingen in Noord-Limburg. Tussen de overige regio's zijn geen verschillen zichtbaar.
- ❖ In 2025 zet de dalende trend zich voort, hoewel de scores voor de verschillende regio's niet significant lager zijn ten opzichte van 2023.

Resultaten in het kort - vindingrijkheid

- ❖ In 2025 is de vindingrijkheid opnieuw verder gedaald ten opzichte van 2023.

- ❖ We zien geen significante verschillen tussen de vindingrijkheid van jongens en meisjes.
- ❖ We zien geen verschillen in het verloop van de trend tussen jongens en meisjes.

- ❖ In 2025 zijn er geen verschillen meer zichtbaar tussen leerlingen met verschillend opgeleide ouders.
- ❖ Hoewel de dalende trend zich voortzet in 2025 zijn de scores op basis van opleidingsniveau ouders niet significant lager ten opzichte van 2023.

- ❖ Hoewel er in sommige jaren sprake was van significante verschillen tussen regio's, zijn deze in 2025 niet meer aanwezig.
- ❖ Alleen Maastricht-Heuvelland laat in 2025 een significante daling zien ten opzichte van 2023.

Algemeen beeld

Tabel 1 geeft een beeld van de verdeling van de verschillende groepen leerlingen in de data en zodoende ook in deze factsheet zijn vertegenwoordigd.

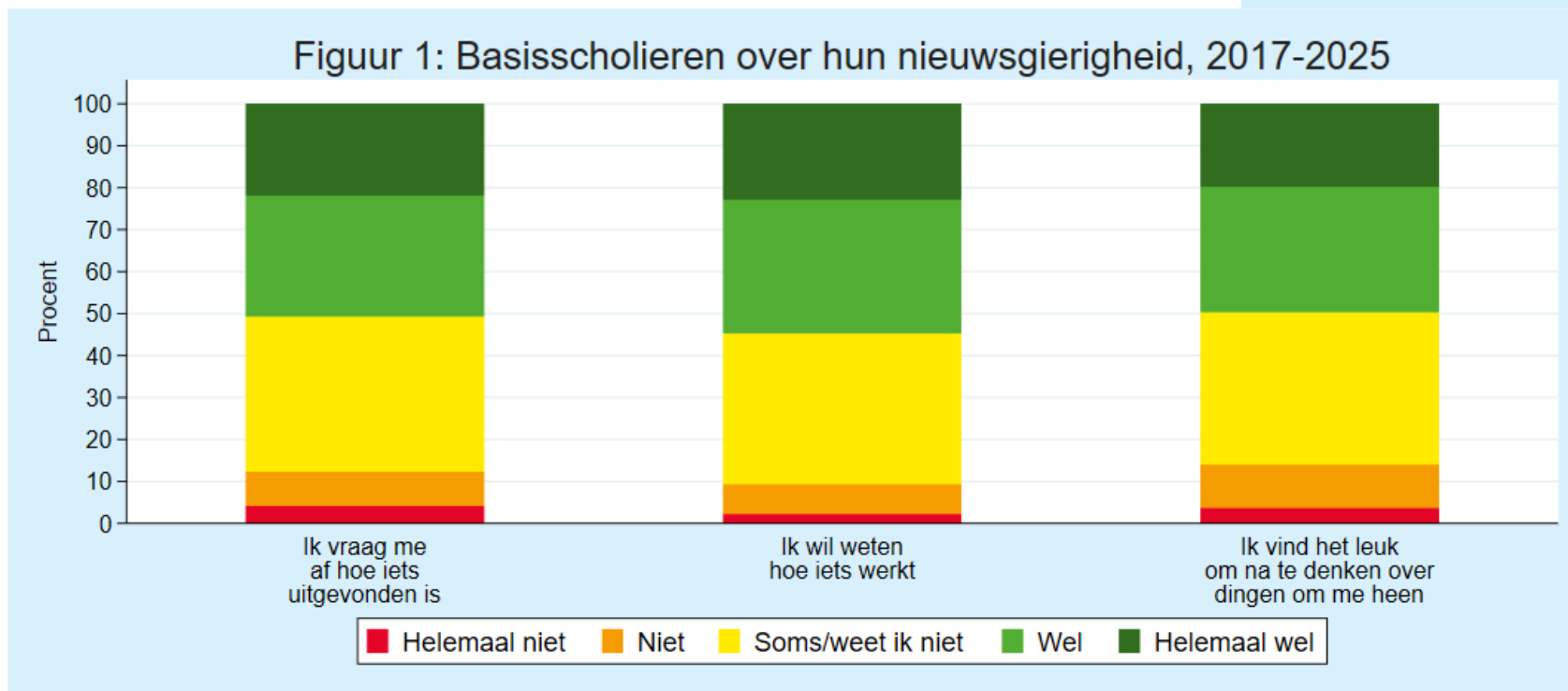
Tabel 1. De verschillende groepen leerlingen in de OML, in absolute aantallen en percentages (2017-2025).

Geslacht	Aantal leerlingen	Percentage
Jongens	18.740	49,59
Meisjes	19.048	50,41
Opleiding ouders		
Maximaal mbo	5.946	15,74
Hbo	5.631	14,90
Wo	2.947	7,80
Onbekend	23.264	61,56
Regio		
Noord-Limburg	5.904	15,62
Midden-Limburg	6.377	16,88
Sittard-Geleen	5.854	15,49
Maastricht-Heuvelland	7.916	20,95
Parkstad-Limburg	11.737	31,06
Totaal	37.788	

Nieuwsgierigheid

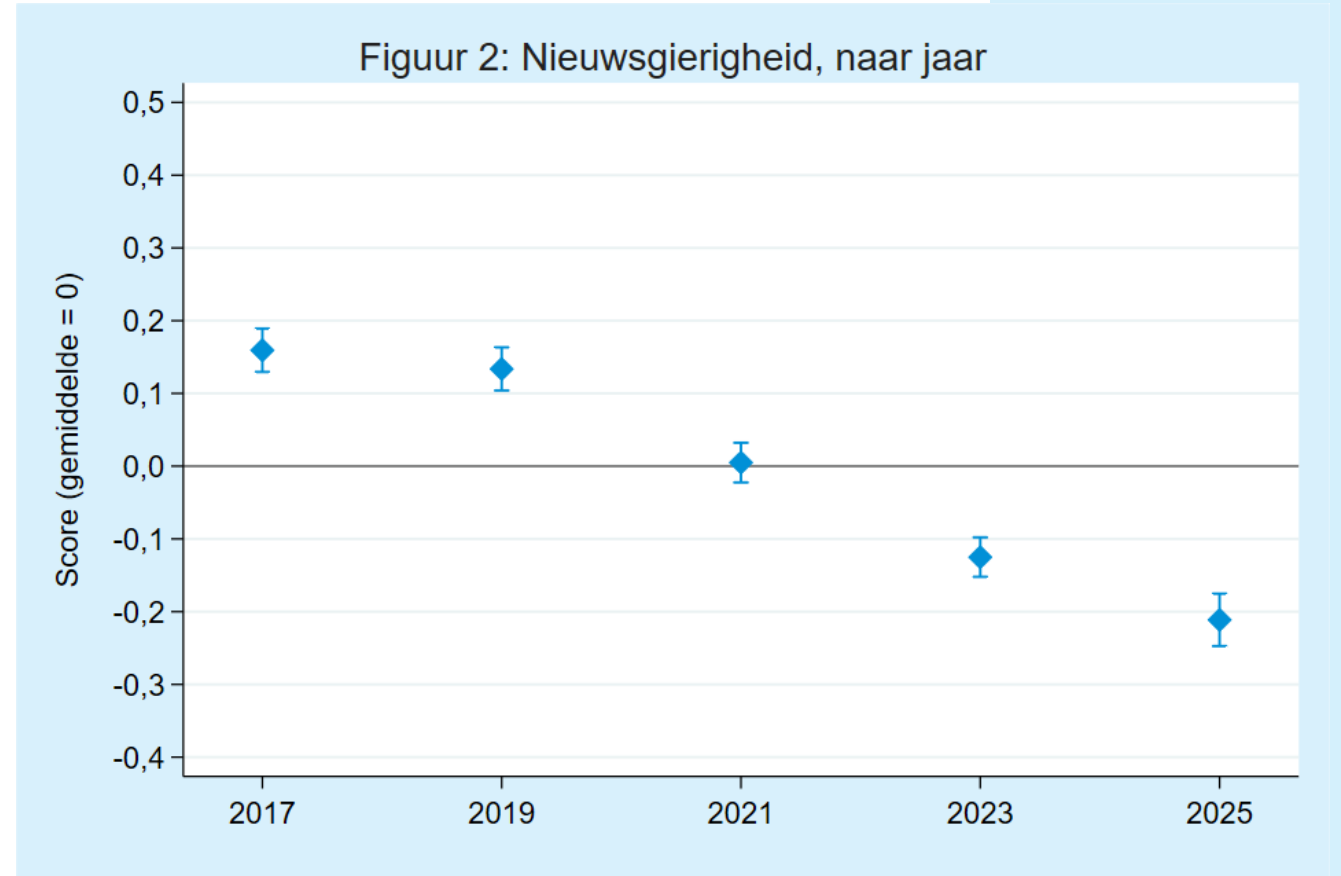
Om de nieuwsgierigheid van de leerlingen in beeld te brengen, zijn enkele stellingen aan hen voorgelegd. Leerlingen konden antwoorden op een schaal van 1 (helemaal niet) tot en met 5 (helemaal wel). Figuur 1 geeft een algemeen beeld van hoe de leerlingen hebben geantwoord in de periode 2017-2025. Ongeveer de helft van de leerlingen geeft aan zich af te vragen hoe iets uitgevonden is en vindt het leuk om na te denken over dingen om zich heen. Ongeveer 55% geeft aan te willen weten hoe iets werkt.

Om een algemeen beeld te krijgen van de nieuwsgierigheid die leerlingen ervaren, hebben we de stellingen samengevoegd in een index.* Op deze manier kunnen we de verschillen kwantificeren en de verschillen tussen groepen en over de tijd in kaart brengen. Een hogere waarde op de schaal van nieuwsgierigheid betekent dat de zelfgerapporteerde nieuwsgierigheid van leerlingen hoger is.

Verschillen naar jaar

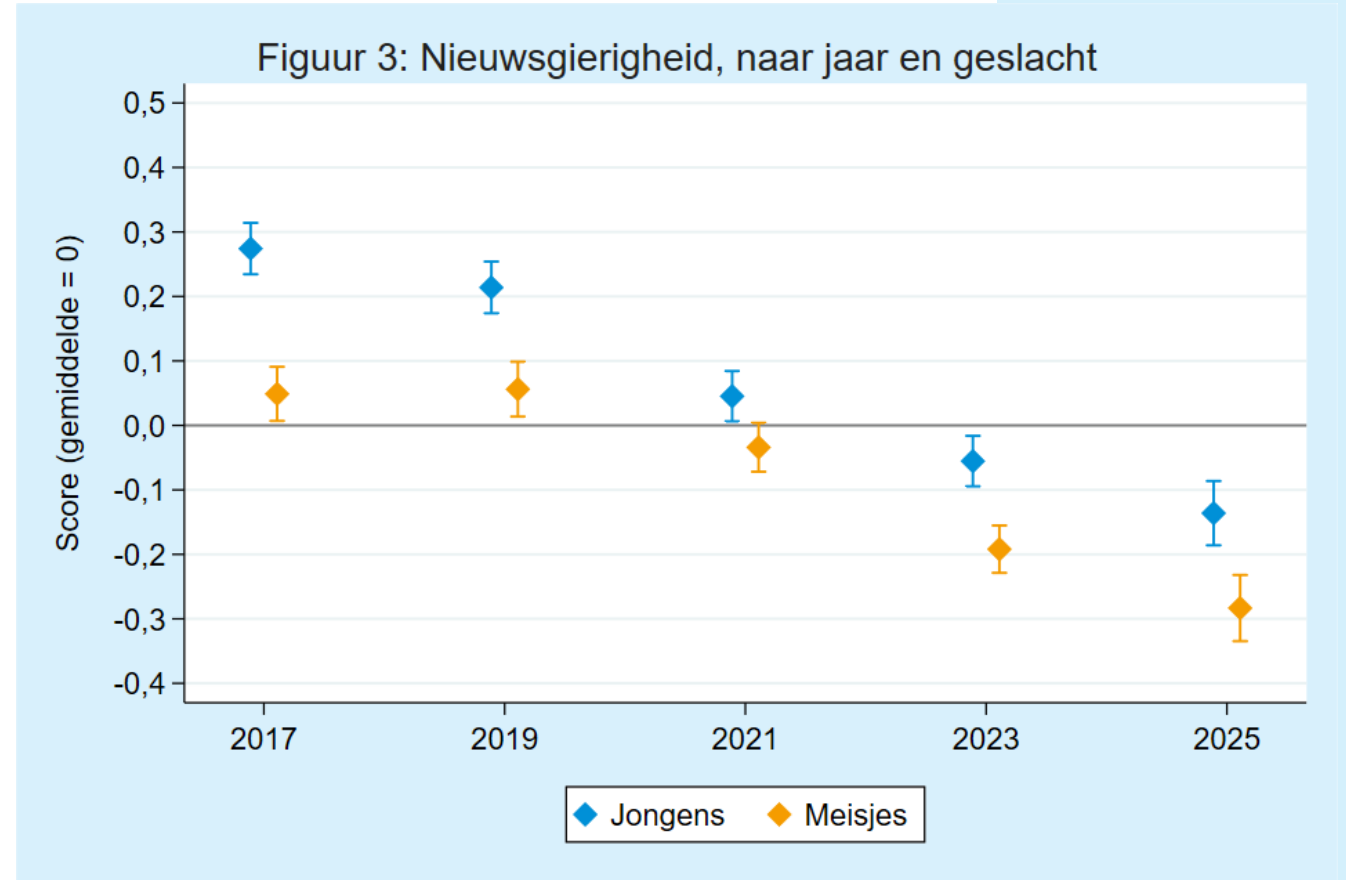
Figuur 2 toont de gemiddelde nieuwsgierigheid sinds 2017. Vanaf 2019 is er een dalende trend te zien in de nieuwsgierigheid van leerlingen. Ook in 2025 is de gemiddelde score significant lager ten opzichte van de voorgaande jaren.

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd, opleiding ouders en regio.

Verschillen naar geslacht

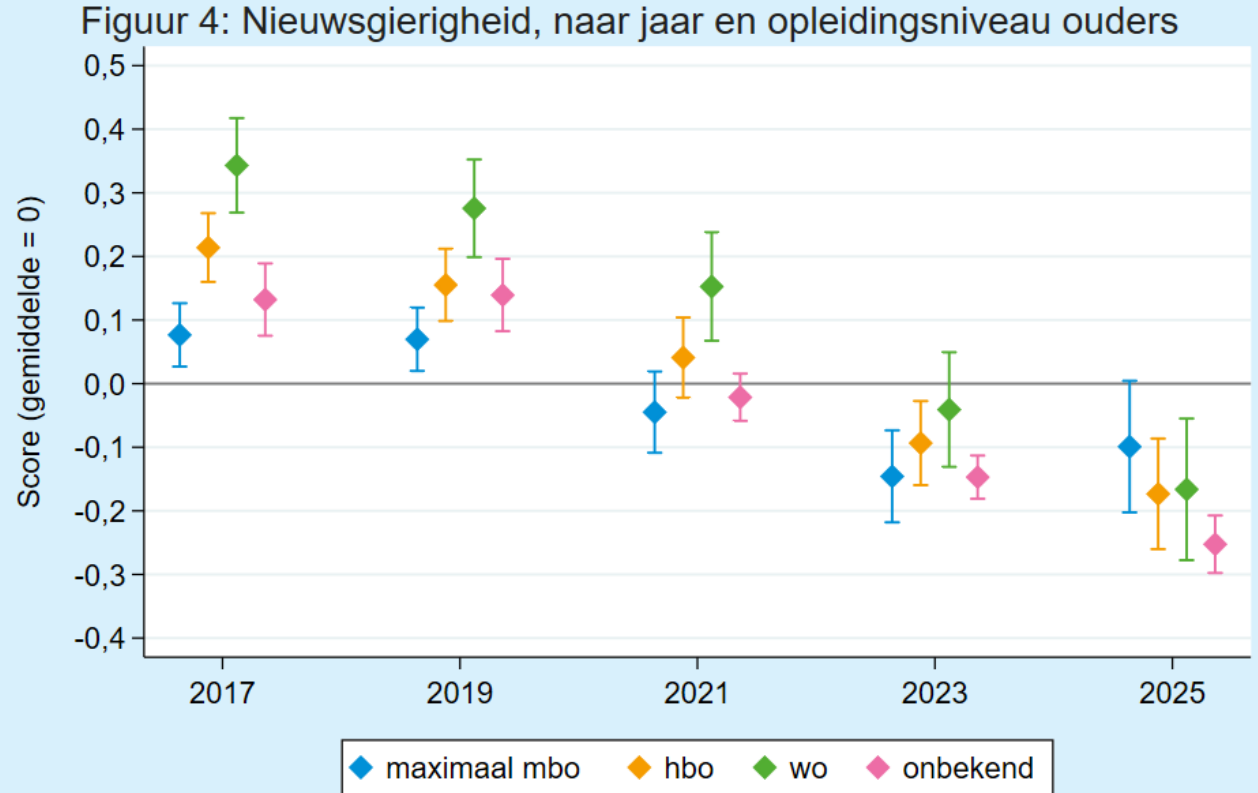
Figuur 3 laat de verschillen in nieuwsgierigheid zien tussen jongens en meisjes. In alle jaren geven jongens aan zichzelf nieuwsgieriger te vinden dan meisjes. Beide groepen laten een dalende trend zien die zich in 2025 verder doorzet.

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor leeftijd, opleiding ouders en regio.

Verschillen naar opleidingsniveau ouders

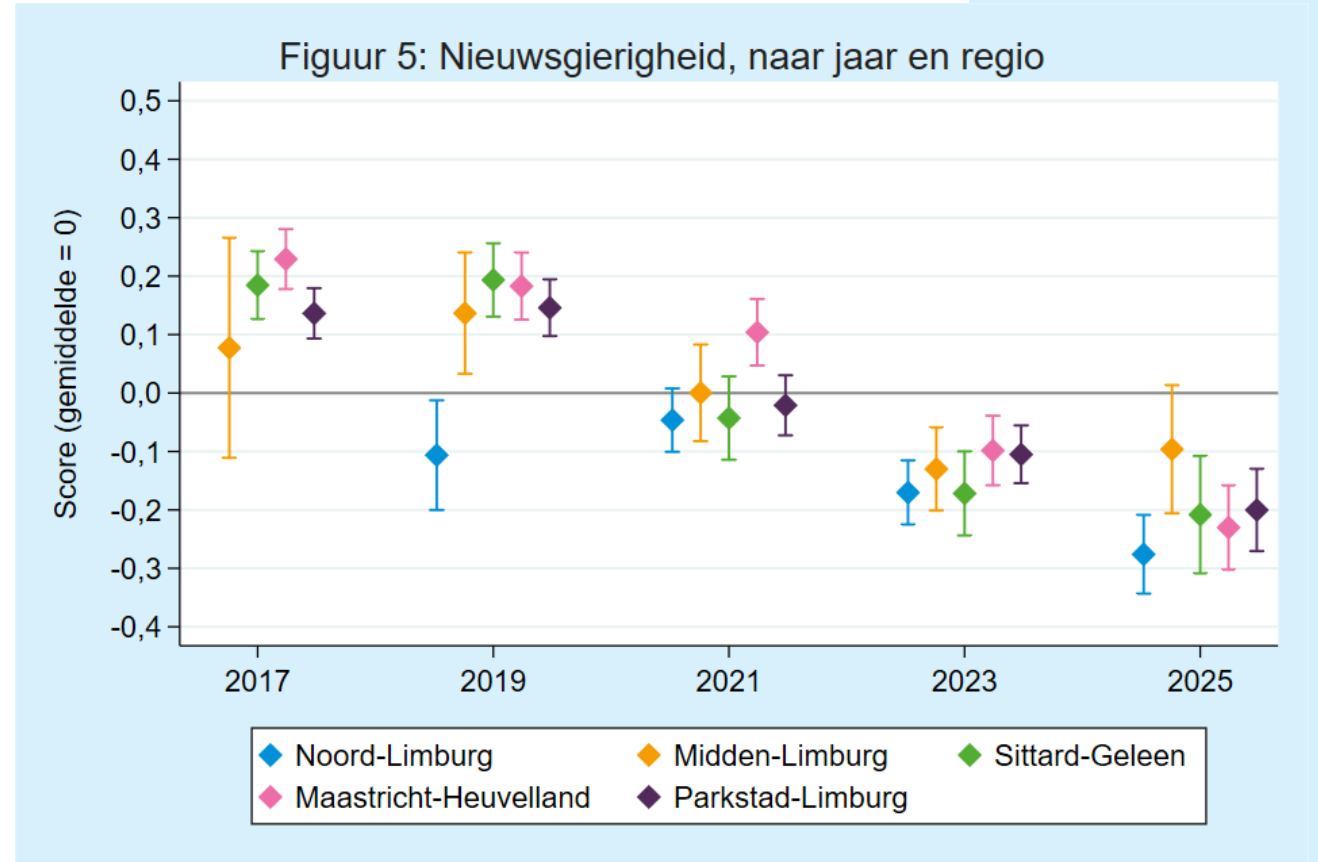
Figuur 4 toont de gemiddelde score op nieuwsgierigheid uitgesplitst naar het opleidingsniveau van de ouders. In 2025 zijn er geen significante verschillen te zien tussen leerlingen met verschillend opgeleide ouders. Hoewel de dalende trend zich voortzet in 2025 zijn de scores voor de verschillende groepen niet significant lager ten opzichte van 2023.

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en regio.

Verschillen naar regio

Figuur 5 laat de nieuwsgierigheid zien, uitgesplitst naar regio. In 2025 zien we dat leerlingen in Midden-Limburg zichzelf nieuwsgieriger vinden dan leerlingen in Noord-Limburg. Tussen de overige regio's zijn geen verschillen zichtbaar. Hoewel de dalende trend zich voortzet in 2025 zijn de scores voor de verschillende regio's niet significant lager ten opzichte van 2023.

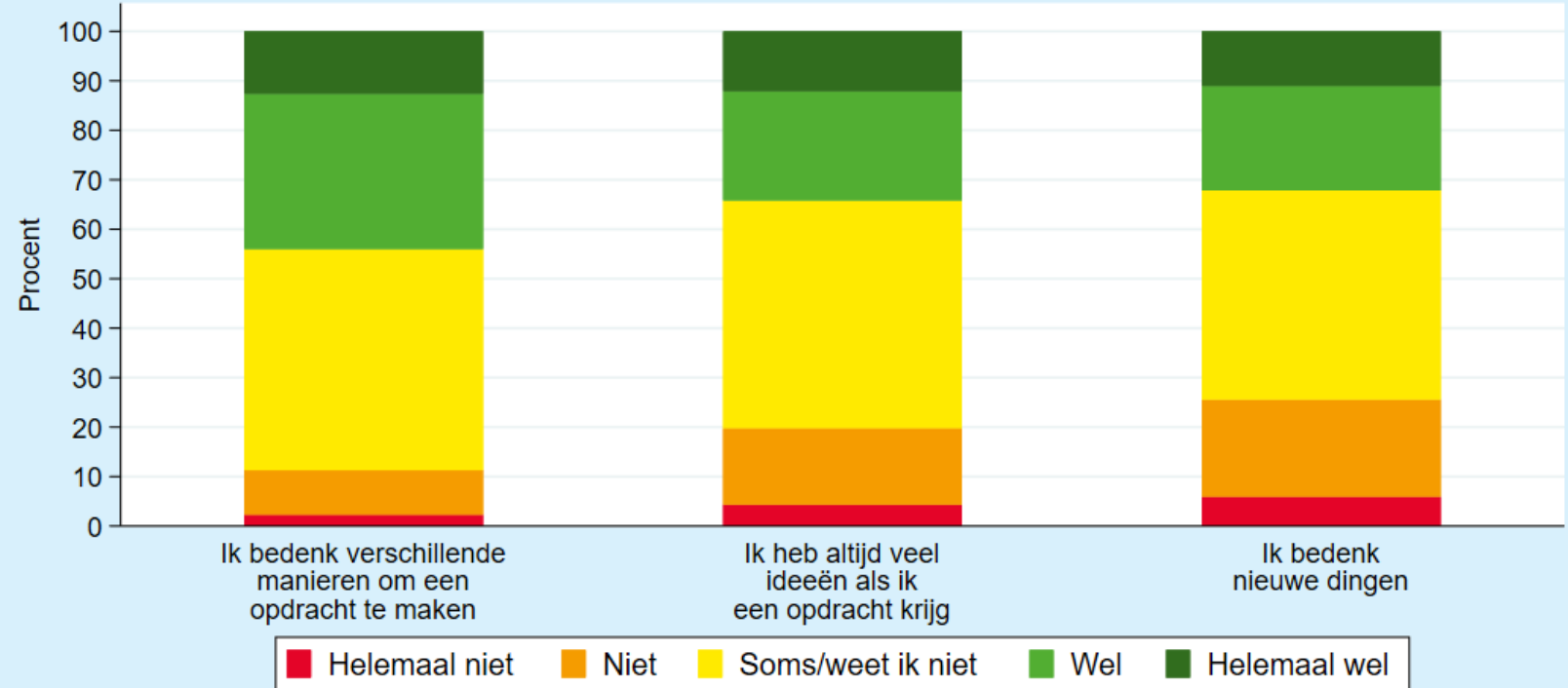
Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en opleiding ouders.

Vindingrijkheid

Om de vindingrijkheid van de leerlingen in beeld te brengen, zijn enkele stellingen aan hen voorgelegd. Leerlingen konden antwoorden op een schaal van 1 (helemaal niet) tot en met 5 (helemaal wel). Figuur 6 geeft een algemeen beeld van hoe de leerlingen hebben geantwoord in de periode 2017-2025. Iets meer dan 30 procent van de leerlingen geeft aan veel ideeën te hebben als ze een opdracht krijgen en nieuwe dingen te bedenken. Iets meer dan 40 procent geeft aan verschillende manieren om een opdracht te maken te bedenken.

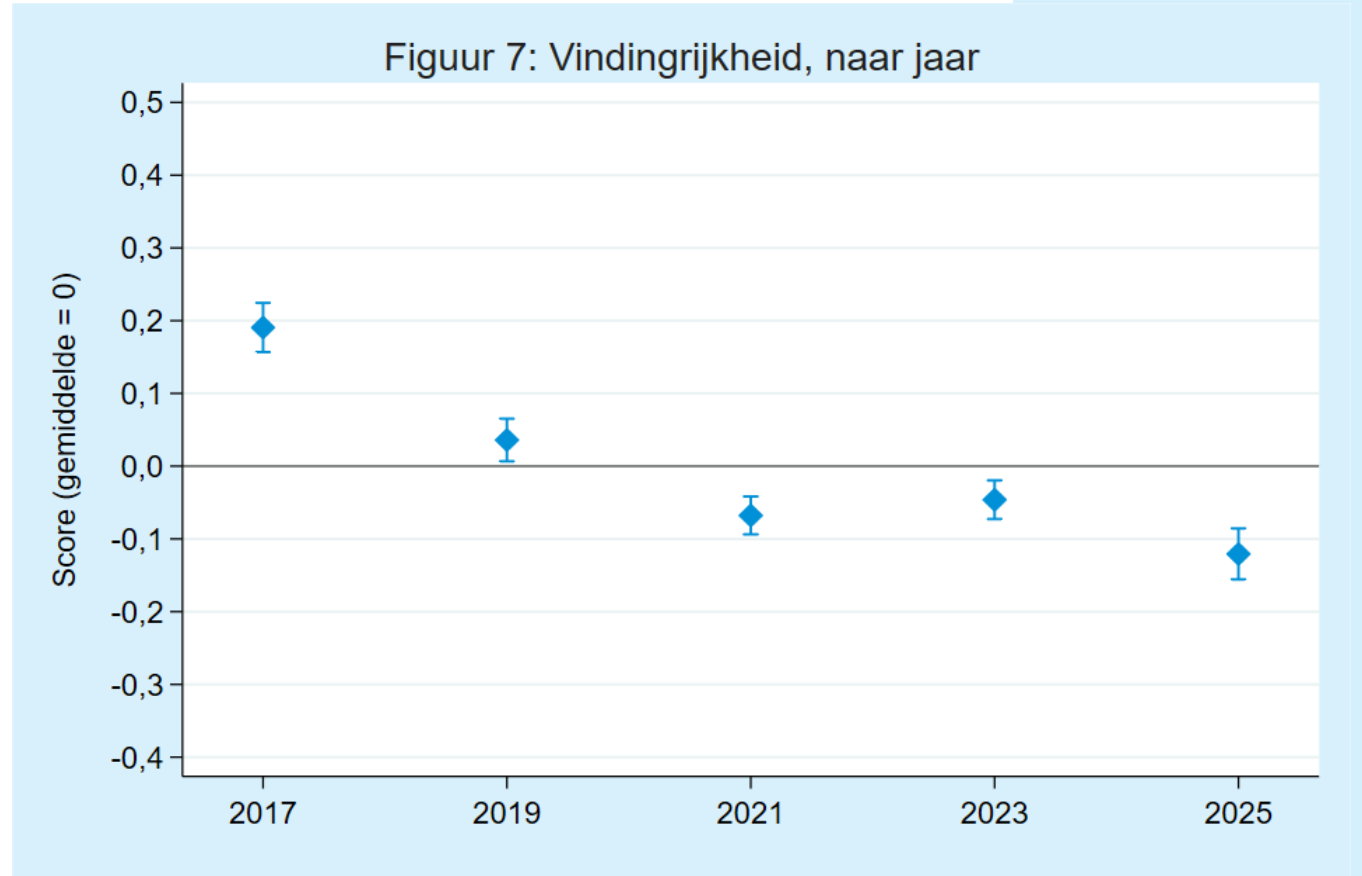
Om een algemeen beeld te krijgen van de vindingrijkheid die leerlingen ervaren, hebben we de drie stellingen samengevoegd in een index.** Op deze manier kunnen we de verschillen kwantificeren en de verschillen tussen groepen en over de tijd in kaart brengen. Een hogere waarde op de schaal van vindingrijkheid betekent dat de zelfgerapporteerde vindingrijkheid van leerlingen hoger is.

Figuur 6: Basisscholieren over hun vindingrijkheid, 2017-2025

Verschillen naar jaar

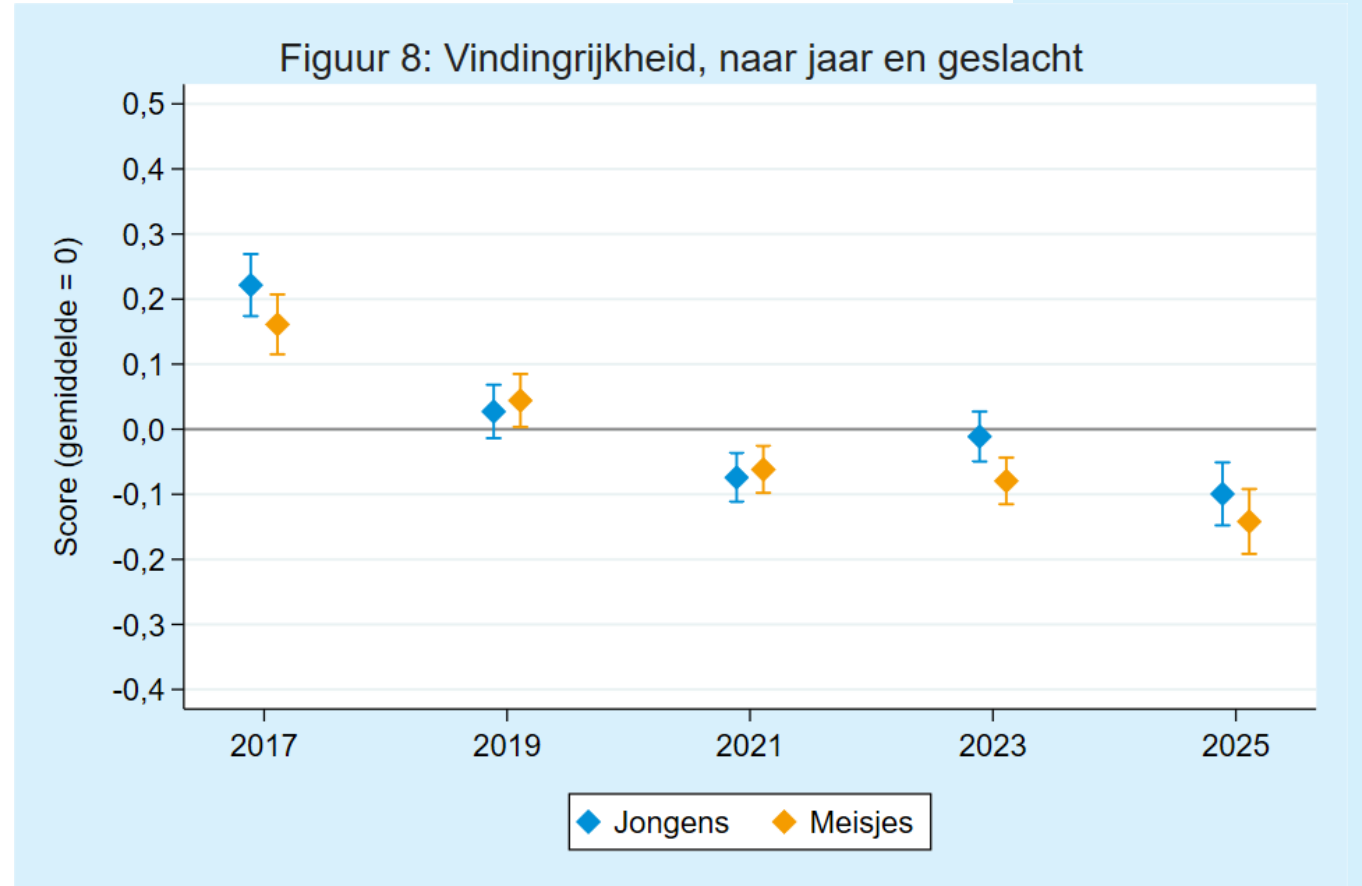
Figuur 7 toont de gemiddelde vindingrijkheid van leerlingen sinds 2017. Tussen 2017 en 2021 was er sprake van een dalende trend die zich stabiliseerde in 2023 op het lagere niveau. Echter in 2025 is opnieuw een significante daling te zien ten opzichte van 2023.

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd, opleiding ouders en regio.

Verschillen naar geslacht

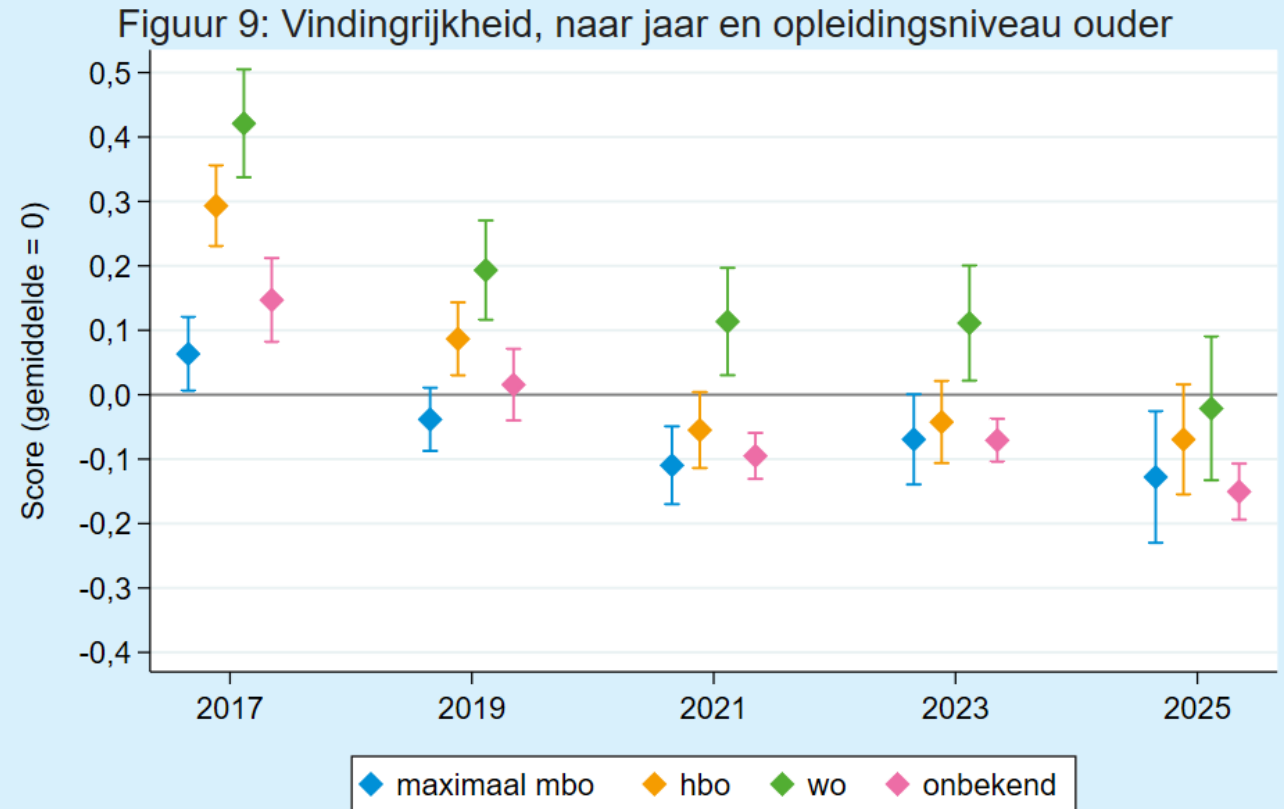
Figuur 8 toont de gemiddelde vindingrijkheid over de afgelopen jaren, uitgesplitst naar geslacht. In 2025, en ook tussen 2017 en 2021, zien we geen verschillen in vindingrijkheid tussen jongens en meisjes. Daarnaast zien we dat sinds 2021 er geen verdere daling is in de mate van vindingrijkheid voor zowel jongens als meisjes.

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor leeftijd, opleiding ouders en regio.

Verschillen naar opleidingsniveau ouders

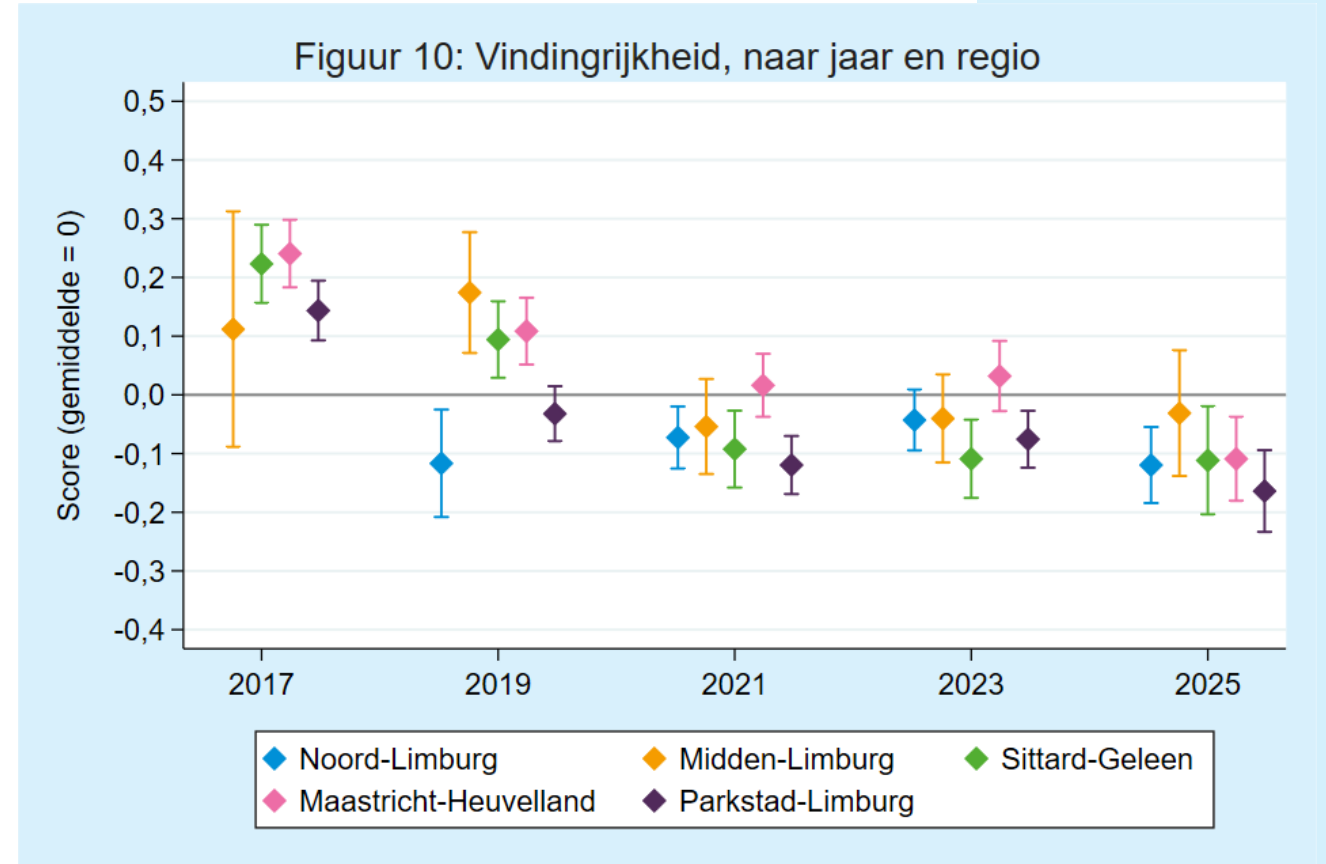
Figuur 9 geeft de vindingrijkheid weer, uitgesplitst naar het opleidingsniveau van de ouders. In 2025 zijn er net als in 2023 geen significante verschillen meer te zien tussen leerlingen met verschillend opgeleide ouders. Hoewel de dalende trend zich voortzet in 2025 zijn de scores voor de verschillende groepen niet significant lager ten opzichte van 2023.

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en regio.

Verschillen naar regio

Figuur 10 toont de vindingrijkheid van leerlingen, uitgesplitst naar regio. Hoewel er in sommige jaren sprake was van significante verschillen tussen regio's, zijn deze in 2025 niet meer aanwezig. Na de daling in scores tussen 2017 en 2021 zien we enkel in Maastricht-Heuvelland nog een significante daling in 2025 ten opzichte van 2023.

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en opleiding ouders.

Aanbevelingen voor de schoolpraktijk

Nieuwsgierigheid en vindingrijkheid worden steeds vaker beschouwd als essentiële vaardigheden voor leerlingen in een samenleving die voortdurend verandert. Ze zorgen er niet alleen voor dat leerlingen leerstof beter begrijpen, maar stimuleren ook dat ze zelf initiatief nemen, creatief problemen oplossen en met meer vertrouwen nieuwe uitdagingen aangaan. Uit onderzoek blijkt bovendien dat deze vaardigheden niet alleen aangeboren zijn: ze kunnen juist actief versterkt worden door hoe onderwijs wordt vormgegeven.

Volgens onderzoek is **vindingrijkheid** een leerbaar proces waarin divergent denken (veel ideeën bedenken) en convergent denken (de beste ideeën combineren tot één oplossing) samenkomen. In het onderwijs kan dit worden gestimuleerd door open opdrachten te geven, ruimte te bieden om te experimenteren en fouten te maken, en leerlingen ideeën te laten combineren en uitwerken. Daarbij moet het proces belangrijker zijn dan alleen het juiste antwoord. Tot slot is vindingrijkheid altijd contextgebonden: het krijgt pas betekenis wanneer het wordt toegepast in concrete vakken of problemen, zoals rekenen of kunst.¹⁰

In een programma binnen de STEM-vakken (Science, Technology, Engineering en Mathematics) werd onderzocht hoe **vindingrijkheid** bij leerlingen gestimuleerd kan worden.¹¹ Leerlingen werkten aan verschillende praktische opdrachten, zoals het bedenken van een milieuvriendelijk schoonmaakmiddel en het maken van een eenvoudig hologram van gerecycled materiaal. Tijdens deze activiteiten kregen zij veel ruimte om samen te werken, zelf plannen te maken en oplossingen te bedenken. Ze verzamelden en verwerkten informatie en presenteerden hun eindproduct. De resultaten waren positief: leerlingen werden niet alleen vindingrijker, maar ook zekerder van zichzelf. Ze leerden beter omgaan met uitdagingen, dachten flexibeler en gebruikten materialen op een creatieve manier. Deze vaardigheden zijn niet alleen belangrijk op school, maar ook daarbuiten.

In een ander onderzoek werd de Question Formulation Technique (QFT) en de invloed daarvan op de **nieuwsgierigheid** van leerlingen.¹² De QFT is een didactische aanpak waarbij leerlingen leren om zelf vragen te formuleren over de leerstof. In plaats van passief te luisteren en vooral antwoorden te herhalen, worden ze gestimuleerd om eigen vragen te bedenken, deze verder uit te werken en zelfstandig op zoek te gaan naar antwoorden. Hierdoor verandert de les van een voornamelijk passieve ervaring naar een actief proces van ontdekken. Ook hier waren de resultaten positief: leerlingen die met QFT werkten, ontwikkelden na verloop van tijd meer nieuwsgierigheid dan leeftijdsgenoten die deze

methode niet gebruikten. Wel bleek dat de manier waarop docenten QFT toepasten een groot verschil maakte. Hoe consequenter en zorgvuldiger de methode werd ingezet, hoe sterker de nieuwsgierigheid van leerlingen toenam.

Uit een meta-analyse over effectieve interventies voor het verhogen van de **nieuwsgierigheid** van leerlingen blijkt dat twee aanpakken het meest effectief zijn. De meest onderzochte aanpak is het bewust onvolledig of dubbelzinnig aanbieden van informatie. Dit is gebaseerd op de theorie dat nieuwsgierigheid een verlangen is om kenniskloven te dichten: wanneer mensen iets bijna weten, willen ze de ontbrekende informatie achterhalen. Hoe dubbelzinniger de informatie, hoe sterker dit effect blijkt te zijn. Deze aanpak is succesvol toegepast in onder andere marketing en het onderwijs. Ook spel en gamificatie blijken effectief. Spellen creëren van nature doelen, uitdagingen en informatiegaten die mensen aanzetten tot verkennend gedrag. Nieuwsgierigheid wordt hierbij ingezet als onderdeel van de betrokkenheid die spellen van nature oproepen.¹³

Bronnen

- ¹ García, E. (2016). The Need to Address Non-cognitive Skills in the Education Policy Agenda. In M. SweKhine & S. Areepattamannil (Eds.), *Non-cognitive Skills and Factors in Educational Attainment* (pp. 31-64). Leiden, The Netherlands: Brill.
- ² Morrison Gutman, L. M., & Schoon, I. (2013). The impact of non-cognitive skills on outcomes for young people. A literature review. Education Endowment Foundation. Zie [link](#).
- ³ Buisman, M., Van Loon-Dijkers, L., Boogaard, M., & Van Schooten, E. (2017). Stimuleren van creatief vermogen en kritisch denken. Eerste resultaten van OECD Onderzoek. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- ⁴ Stubbe, H. E., Jetten, A. M., Paradies, G. L., & Veldhuis, G. J. (2015). Creatief vermogen: de ontwikkeling van een meetinstrument voor leerlingen op school. Soesterberg: TNO. Zie [link](#).
- ⁵ Dignath, C., & Büttner, G. 2008. Components of fostering self regulated learning among students: a meta-analysis on intervention studies at primary and secondary school level. *Metacognition and Learning*, 3, 231–264.
- ⁶ Facione, P.A. (2013). *Critical thinking. What it is and why it counts*. Milbrae, CA: California Academic Press
- ⁷ Walter, C., & Walter, P. (2018). Is Critical Thinking a Mediator Variable of Student Performance in School? *Educational Research Quarterly*, 41(3), 3–24.
- ⁸ Shah, P.E., Weeks, H.M., Richards, B., & Kaciroti, N., (2018). Early childhood curiosity and kindergarten reading and math academic achievement. *Pediatric Research*, 84, 380–386
- ⁹ OECD. (2020). *Early Learning and Child Well-being - A Study of Five-year-Olds in England, Estonia, and the United States*. Paris: OECD.

¹⁰ Buisman, M., Van Loon-Dijkers, L., Boogaard, M., & Van Schooten, E. (2017). Stimuleren van creatief vermogen en kritisch denken. Eerste resultaten van OECD Onderzoek. Amsterdam: Kohnstamm Instituut

¹¹ Kaya-Capocci, S., Pabuccu-Akis, A. & Orhan-Ozteber, N. Entrepreneurial STEM Education: Enhancing students' Resourcefulness and Problem-solving Skills. *Res Sci Educ* 55, 103–134 (2025)

¹² Clark, S., Harbaugh, A.G., Seider, S. (2019). Fostering adolescent curiosity through a question brainstorming intervention. *Journal of Adolescence* 75(1), 98-112

¹³ Schutte, N.S., & Malouff, J. (2023). A meta-analytic investigation of the impact of curiosity-enhancing interventions. *Current Psychology* (2023) 42:20374–20384